

İlqar DUMAN (Qocayev)

Qoyunların nağılı

Əkiz balalamış qaşqa qoyunu balaları ilə birlikdə qazmanın baş tərəfindən çərbəndilədiyim yerə saldım. Əvvəl-əvvəl çox çətin ayağa duran quzulardan biri o birindən daha diribaş görünürdü. Elə istəyirdim, o birinin də payını əmsin.

Hər gün eyni işi görürdüm. Bu gün vaxtımın çox hissəsini quzular üçün artırdığım yerə sərf etsəm də, keyfim kök idi, zarafat deyil, bir neçə gün idi, nəvəm Bakıdan qonaq gəlmişdi. Oğlumun işi olduğu üçün gəldikləri günün səhəri gəlinimizlə şəhərə qayıtdılar. Gün ərzində örüş yerlərini mənimlə bahəm gəzən, üz-gözündən sevinc, rahatlıq süzülən nəvəmdə kökümüzə, tərəkəməliyə meyil mənə ləzzət verirdi. O, mənə özü üçün balaca bir dəyənək də düzəltmişdi.

Bu gün hava bürkülü olduğundan ağcaqanadların iynəsi adamı daha çox göynədir, yandırır. Axsamtərəfi yandırdığım təzəklər tüstülənirdi. Eyvana çıxıb əlüzyuyana yaxınlaşdım. Əlimi yaxşı-yaxşı yuyub suyu bir dəfə üzümə çırpıdım. Sonra dəsmal ilə qurulanıb evə girdim. Stolun üstündə yeməyim artıq hazır idi. Nəvəmin alnından öpüb, oturdum. Nəvəmin ərkyana: – baba, səndən küsmüşəm – deməsi məni çaşdırsa da, ürəyim tel-tel oldu.

Soruşdum: – niyə, ağrın alım?

– Ona görə ki, darıxıb mən sizə gəlmişəm, sənə mənim üçün darıxmamısan.

– Nə bilirsən, darıxmamışam?

– Darıxsaydın, vaxtında gələrdin evə...

– Onda da quzularımız küsərdilər. Bax, gəlmişəm.

Nəvəm sözlü adama oxşayırdı. Zənnim məni aldatmamışdı. Ülvi nəvəm cibindən bir kağız çıxarıb yarıciddi, yarışən – sənə şeir qoşmuşam, – dedi.

Yoldaşım qımışdı, mənə işarə edərək:

– Gör Ülvi nə deyir, nə istəyir. Çörəyə “bismillah” eləyib dedim: – Hə, ağrın alım, döşə gəlsin.

Çatıb axırı mayın,
Ləzzəti başqa yayın,
Baba, gecə yarıdır,
Bəs hanı nağıl payım?

Yemək ağızımda çeçədim:

– Ay maşallah, mənim nəvəm lap şair imiş ki, amma narahat olmasın, nənənin də dəst-xətti görünür. Qoy baban yeməyini yesin. Bu gün də sənənin nağıl payını danışmağa söz verirəm. Baba dedi, qurtardı. Sən ki babaya şeir qoşdun, baba da sənənin nağıl payını gecikdirməyəcəyinə nənənin yanında söz verir. Nənən bilir ki, baban dediyini eləyənədi.

Və armudu stəkandan çay içə-içə qurub-quraşdırdığım nağılı danışmağa başladım:

“Biri vardı, yenə var. Bir çoban vardı, onun çeşidli qoyun növlərindən olan böyük bir sürüsü vardı. Qoyunu vardı, – əbrəş, qoyunu vardı – balbaz, qoyunu vardı – qala qoyunu, qoyunu vardı – qaragül, qoyunu vardı – itquyruq (merinos) deyərdilər adına. Bir sözlə, hər cür qoyunu vardı bu sürünün. Bu sürünün çobanı keyfi kök, damağı çağ yaşayardı. Ürəyi istəyəndə ət, ürəyi istəyəndə süd, ürəyi istəyəndə pendir yeyərdi. Boğazına şəriyi-zadı yox idi çobanın. Tək bir köpəyi vardı, onu və sürüsünü qurddan-çaqqaldan qoruyardı. Köpəyə də süfrənin sürsümüyü, qır-qırıntısı çatardı.

Günlər bir-birini əvəz etdikcə qoyunların sayı artardı. Çobanın sürüsü böyüsə də, insafı artıb eləməzdə, baxma ki, sürü onun idi, azca xoşuna gəlməyən, tərslik edən qoyunlar öz cəzasını

qayalıqda, daş-kəsəklikdə qanqal, kol otlamaqla çəkərdilər. Balbaz, iri quyruqlu, ələ yatımlı qoyunlar, əl quzuları dağın yaşıl ətəyində şirəli ot yeyərdilər. Və günlər beləcə ötdükcə hamı öz həyatına daha dərindən alışdı. Günlərin bir günü çoban qoyunları otarib suvarmaq üçün çeşmə başına gətirir. Özü isə böyük bir ağacın kölgəsində, püştə bir yerdə gözünün acısını almaq üçün yanını yerə verir.

Ömürləri boyu çobanın iradəsi ilə ot yeyən, su içən, yatan, duran, bir sözlə, “yaşayan” qoyunlar bir göz qırpımı aldıqca çaşıb qalırdılar. Elə təzəcə xülyaya getmiş olsalar belə, bir an keçməmiş böyürlərində, başlarında çobanın sanballı dəyənəyinin ağrısını hiss edirdilər. Çünki o vaxt çoban artıq oyanmış olurdu.

Bu gün də qoyunlar təzəcə çeşmə başına yaxınlaşmışdılar. İçərilərindəki bir az diribaşlar çeşmənin gözündən su içirdi, qalanları isə hər biri öz gövdəsinə, təpərinə görə çeşmədən axan su boyu düzülüşdülər. Bir neçə arıq-uruq, qoca qoyun isə çamurluqdan su içirdi. Birdən qoyunların içərisinə çaxnaşma düşdü. Çeşmənin gözündən su içən yağlı qoyunlar daha bərk qorxuya düşüb özlərini qoyun sürüsünün içərisinə verdilər. Ən çox heyrət doğuran o idi ki, çamurluqdan su içən qoyunlar yerlərindən tərپənməmişdilər. Deyərdim, heç tükələri də ürپənməmişdi. Bir də onlar üçün nə təfəvütü var. Qoyunlar nə olduğunu hələ də kəsdirə bilməmişdilər. Onlar bərk küyükdüklərindən üzlərini gah bu, gah da o biri səmtə tuturdular. Bu vəziyyət bir xeyli belə davam etdi. Birdən qayanın üstündə buynuzları sivri, tunc rəngli dağ qoçu göründü. Qoyun sürüsü daha bərk qorxuya düşdü. Dağ qoçu məzəmmətedici nəzərlərlə qoyun sürüsünə baxdı. Vaxt az idi, çoban oyana bilərdi. Odur ki, dağ qoçu vaxtı itirmək istəmədi, dilə gəlib dedi:

– Ay qoyunlar, nədən belə əl-ayağa düşdünüz? Nədir sizi belə qorxuya salan? Canınız sarıdan qorxursunuz? Nə fərqi var, onsuz da siz çobanın əlindəsiniz. İstəsə, qoçunuzu, istəsə, qoyununuzu, istəsə, quzunuzu kəsər, lap istəsə, itinə belə yedirdə bilər. Bu bu gün, sabah, ya da o biri gün ola bilər. Siz mənim qaya üstünə çıxmağımdan qorxdunuz, ürkdünüz. Bundan qorxulu işlər var dünyada. Çoban sizi qurddan, quşdan qoruyur, əslində sizin qurduunuz odur, o sizi otarır, otarır, ürəyi istəyəndə kəsir, şişə çəkir, ürəyi istəyəndə qazana tökür, ürəyi istəyəndə odda yandırır, küldə basdırır. Siz bunu ya

bilmirsiniz, ya da bilə-bilə hər şeyə göz yumursunuz. O, sizin içinizdən sürü başçısı-seyiz seçir, sizi qabağına salır. Qabaqda gedən isə çobanın iradəsi ilə sizi onun istədiyi səmtə aparır.

Dağ qoçu başı ilə dağı göstərib – Orada mənim kimilər çoxdur. Mənə gəldikdə isə, mən azad yaşamağı üstün tuturam. Bilirəm ki, seçdiyim bu yol çətin yoldur. Sizi çoban və it qoruyursa, mən özüm özümü qoruyuram. – Mən özümü həm yırtıcılardan, həm də yağın və uçqunlardan qoruyuram. Bəzən o qədər zirvəyə qalxıram ki, yerə baxanda gözüm qaralır. Gərək onda da özünü itirməməyi bacarasan. Mən bu dağlara təzəcə gəlmişəm. Bir neçə gündür ki, sizə göz qoyuram. Sizə ürəyim yanır. Axı siz də bizim nəsildən sayılırsınız. Mən sizin çoban nəslə əlində aciz, oyun-oyuncaq olmağınızı istəmirəm. İstəyirəm, sizi özümlə dağlara qaldırım. Hə, necə məsləhət bilirsiniz, necə düşünürsüz, gedək, ya yox? Vaxt azdır, indi çoban ayılacaq, hərgünkü oyununuz təzədən başlanacaq. Yağlı qoyunlar, sürünün başını çəkənlər dala çəkildilər. Bir az tərəddüddən sonra çamurluqdan su içən arıq, zəif qoyunlar dağ qoçuna tərəf gəldilər. Dağ qoçu onlara dedi: – Dayanmadan arxamca gəlin.

Deyəsən, çoban bu dəm ayıldı. Arıq, qoca qoyunlar çaşıb qaldılar. Onlar bilmədilər, dağ qoçunun dalınca dağa qalxınsınlar, yoxsa onlardan uzaqlaşmış sürüyə qayıtsınlar. Çoban acıqlı-acıqlı onlara baxdı. Hirsindən gözləri bərələ qalmışdı. O, qoyunları səslədi, var gücü ilə bağırdı və iti dallarınca qısqırtı. Himə bənd it qoyunları çobana tərəf qovmağa başladı. Çoban da ağır, iri dəyənəyini başı üstünə qaldırıb yerindən tərپəndi. Arıq, qoca qoyunlar başlarını aşağı sallayıb günahkar-günahkar onun bərabərindən keçəndə çoban onların hərəsinin başına bir dəyənək ilişdirdi və itə onları sürüyə qədər qaranəfəs qovmağı əmr etdi. Əmrə müntəzir dayanmış it dala qalan qoyunun quyruğunu necə dişlədisə, onun mələrtisi dağı-daşı lərzəyə saldı, arıq, qoca qoyunlar sürüyə çatdılar, hətta sürü-dən də irəli keçdilər.

Nağılı müqəddiməsiz-filansız necə başlamışdımsa, eləcə də qurtardım. Nəvəm üzümə elə maraqla baxırdı ki, bir anda çaşıb qaldım. Elə bildim, doğrudan da, hələ qurtarmamışam. Nağılın qurtardığını bildirmək üçün dedim: “Göydən üç alma düşdü, üçü də mənim göyçək nəvəmin”.